

VI. *De arcendis combibonibus.*

Sholae ne sint combibonum et ebriosorum officinae, sed artium liberalium et virtutum sint officinae, prout conditum etiam est classis quartae canone quinto.

VII. *De cibo non sumendo a studiosis.*

Rectores scholarum sint contenti suo stipendio, neque expectant, aut violenter rapiant, fercula coetus.

VIII. *De rectoribus ad nuptias vocatis.*

Domini rectores scholarum invitati ad nuptias solemniore, aut alia convivium, honesta cum suis pastoribus, cum ipsis tempestive redeunto, neque emanento. Atqui ultimi quandoque domini pastores conviis domos suas redeunt.

Per me Petri S. Comar. ministrum eccl. Czegledien. anno 1635.
27. maji. scripta mpr. Dr. Török István.

Hungarica. Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok.

Gyűjtötte és leírta *Gróf Apponyi Sándor*. I. kötet XV. és XVI. század. (Budapest, 1900. V + 478 l. 8°.)“ ez. a. adta ki a tudós főúr saját nagy könyvtára jegyzékének első kötetét díszes kiállításban.

Ezen eredetileg francziául kezdett, s németül folytatott, majd magyarra fordított éz így kiadott munka egyike hazai bibliographiai írodalmunk legbecsesebb termékeinek; voltaképen nem egyéb, mint a tudós főúr könyvtárának jegyzéke, de kiváló fontosságot kölcsönöz e műnek az a körülmény, hogy benne a szerző szélesebb körre kiterjeszti a bibliographiai kutatást. Mig ugyanis Szabó Károly és Hellebrant Árpád a Régi Magyar Könyvtárban csak magyar szerzők munkáira tekintenek, addig itt már az idegen íróknak Magyarországra vonatkozó, vagy magyaroknak ajánlott s külföldön nyomtatott munkáinak jegyzékét is megtaláljuk. Ennek fontosságáról bővebben szólni felesleges.

A három kötetre tervezett hatalmas műnek ezen első kötete a XV. és XVI. századbeli nyomtatványokat foglalja magában, s benne Mátyás, főleg azonban a török bódítás korára számos értékes munkára akadunk. Így mindjárt a nála első helyen leírt ősnymtatványban, mely Aquinói Tamás Aureum Opusának második, de önálló része (Continuum super Evangeliiis SS. Lucae et Johannis Romae 1478), érdekes az a mellékelt három levél, melyben Bussi János András aleriai püspök, a munka kiadója Carvajal bíborosnak, a mi történelmünkben is ismeretes diplomata első életrajzát adja, érintve benne hazánkat is. És így tovább lehetne majdnem minden leírt munkáról írni, melyekben kétségkívül sok az érdekes, sőt ismeretlen adat. Épen ezért szerintünk igen jó szolgálatot tenne a tudós szerző-főúr a hazai történetírásnak, ha a

könyvtárában levő unicumokat, vagy az egyéb nehezen hozzáférhető, de nála meglevő régi nyomtatványokat részletesebben leírva a Magyar Könyvszemlében ismertetné.

Az egyes műveket pontos bibliographiai leírás, s az arra vonatkozó irodalom beható ismerete jellemzi, a kötetet a szerzők neveinek betűrendes jegyzéke s a névtelenül megjelent munkák czímei, majd név- és helymutató zárja be. — Érdeklődéssel várjuk az érdekes mű többi kötetét.

L. I.

„**A nemzetségi czímerek tanulmánya**“ cz. a. érdekes székfoglaló értekezés jelent meg hét ábrával *Csoma József* akad. I.-tagtól, Budapesten a M. T. Akadémia értekezései XIX. K. 3. számában.

A történelem segédtudományai egyik legfontosabb, bár nálunk szakszerűen alig néhány évtized óta művelt ágát, a heraldikát gazdagította *Csoma József* eme székfoglalójával. A szerző, ki egyébiránt a magyar czimertan történeti fejlődése, egyes korszakainak vizsgálása, az egyes fontosabb czímerek tisztázása és meghatározása körül tett kutatásaival nagy érdemeket szerzett magának, értekezésében két, eddig biztosan meg nem határozott nemzetség czímerére, a *Póki* és a *Katyz* nemzetségére terjeszti ki vizsgálódását.

Abból a nézetből indul ki, melyet különben a „Turul“-ban is hangoztatott, hogy mindazon XIII. és XIV. sz. első feléből származó, nemzetségi vagy magánzcímerek, melyeknek paizsában polyák, osztások, egyszerű, vagy patriarcha kereszték képezik a paizsalakot, nem az illető nemzetségek vagy egyének czímerképei, hanem hatalmi jelvények, melyeket az illető nemzetségek vagy családok országnagyi méltóságot viselt egyes tagjai fényes állásuk feltüntetésére vettek át az ország czímeréből czímerpaizsaikba. Ezen az alapon azután meghatározza a *Póki* nemzetség ősi czímerét, mely úgy a paizsban, mint a sisakon rózsza volt; majd a *Katyz* nemzetségét is, melynek heraldikai bizonyítékok alapján rekonstruált czímere: kék paizsban koronás arany oroslán; sisakdísz: a paizsalak, növekvőn; takarók: kék, arany.

Érdekesek és tanulságosak nézetei a nemzetség czímerek tanulmányára vonatkozólag. Szerinte az Árpádkorból kizárólag csak beköltözött idegen lovagok és hazai főnemesség czímereit ismerjük, kik a hadjáratokban saját zászlójuk alatt vezették csapataikat. Minthogy pedig a köznemességnek nem volt alkalma a harcstéren saját zászlója alatt küzdeni, s a hazai jogszokások sem éreztették velők czímeres pecsétjök hiányát, bátran lehet állítani, hogy a köznemességnek e korban czímere egyáltalában nem is volt. Erre enged következtetni a mohácsi vész előtt való czimeradományozások nagy része, de másrészt az a jelenség is, hogy a genusokból származó köznemes családok czímerei többnyire újabb keletűek, s ritkán vihetők csak a XIV. századig is vissza. Ezt bizonyítja végül az egész magyar heraldikán végig húzódó azon tapasztalat, hogy a magyar nemesség a czímer iránt sohasem volt fogékony.

L. I.

Pór Antal különlenyomatban is kiadta eredetileg a Századokban (1901. jan. sz.) megjelent tanulmányát *Erzsébet királyné aacheni zárandoklásáról 1357-ben* cz. (Bpest. Athenaeum 1901.) — Erről „hazai történeteink eddig föltárt magyar kútfői“ semmit sem tudnak, de említést tesznek arról idegen és pedig német krónikások. A királyné búcsújárásának oka a legnagyobb valószínűséggel az volt, hogy e kegyes cselekedetével — kora felfogásának megfelelően — az ég segítségét eszközölje ki fia, Nagy Lajos számára a Velence ellen folytatott háború alkalmával. A királyné útját nem lóháton, hanem hintón tette meg, mely akkor a magyar királyi s talán más fejedelmi udvaroknál is divatba kezdett jönni. Utjában meglátogatta Marburgban Magyarországi Szt.-Erzsébet sírját, hol látogatásának emlékét — Pór véleménye szerint -- Szt.-Erzsébetnek egy szép faszobra őrzi, ezután Kölnben a „három királyok“ ereklyéit, s végül Aachenbe ment, mely úgy látszik kedvelt búcsújáró helye volt az Anjouknak, mint azt a Nagy Lajostól ugyanott épített magyar kápolna tulajdonába levő és 1884. febr. 14-én megnyitott magyar történelmi ötvösmű-kiállításra is beküldött e korabeli kincsekből következtetnünk lehet.

„Nagy Lajos király anyja, Erzsébet királyné, jámbor hittel és bizalommal eltelt lelke meg lehetett elégedve az eredményyel, melyet védőszentjei közbenjárásával kiesdekelt;“ — a Velence ellen folytatott háború legalább szerencsésen végződött.

Szász Zsombor dr. „*A norvég és svéd államkapcsolat története kezdetétől napjainkig*“ címmel Kolozsvárt Ajtai nyomdájában egy 8. r. 404 lapra terjedő könyvet adott ki. Ennek a kapcsolatnak tudunkkal az egész világirodalomban ez a legbővebb, sőt ilyen alakban egyetlen ösmertetése. Magyar írókra nézve alig hozzáférhető norvég és svéd források alapján igen szépen rajzolja meg az államiságát sok századon át s kivált a XIX. században oly dicsően folytatott alkotmányos harcok történetét. Néha Michelet és Carlyle lelkesedésével, vagy gúnyjával, de mindenkor a szabadságra törekvő norvégekkel rokonszenvezve s a svédek iránt talán nagyon is ridegen teszi ezt. Könyve nem is a szó szoros értelmében vett történelmi munka, de olyan publicistikai alkotás, melyet a magyar politikusok mindenkor haszonnal forgathatnak, valahányszor a Magyarország és Ausztria közt az 1867. XII. t.-cz.-ben megteremtett államkapcsolatról van, vagy leszen szó. Analogiát találhatnak benne ennek jóformán minden mozzanatához, a szépen, lelkesen, alaposan és kimerítően írt munkát pedig mindenesetre szívesen olvashatják. Mint halljuk, ezt a kötetet, (melynek ára 8 korona) nemsokára egy másik követi, mely a norvég alkotmánynak az unioval szorosán össze nem függő kérdéseit tárgyalja.